Ylitarkastaja Heikki Partanen

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto U 49/2020 vp -kirjelmästä

Lakivaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetun toimistolta asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa U-kirjelmästä koskien luonnosta komission delegoiduksi asetukseksi rekisteröityjen ryhmistä, joiden operatiivisia henkilötietoja voidaan käsitellä Euroopan syyttäjänviraston asianhallintajärjestelmän hakemistossa. Kyse on asetuksen (2017/1939) 49 artiklassa tarkoitetuista operatiivisten henkilötietojen käsittelystä.

Päätöksen liitekohdassa A on yksilöity henkilöt, jotka voivat olla käsittelyn kohteena. Henkilöryhmät ovat EPPO:n tutkinta- ja syytetoimivaltaan kuuluvien rikosten a) epäillyt tai syytetyt, b) tuomitut sekä c) luonnolliset henkilöt, jotka ovat ilmoittaneet tai joutuneet tällaisten rikosten uhreiksi sekä d) yhteyshenkilöt tai kumppanit henkilöille a) ja b) kategorioissa.

Päätöksen liitekohdissa B, C ja D on yksilöity tietotyypeittäin mitä tietoja (sisältöjä) kuhunkin ryhmään kuuluvasta henkilöstä voidaan käsitellä kyseisessä hakemistossa. Epäiltyjen, syytettyjen ja tuomittujen osalta tietotyyppiluettelo on laajin kattaen muun muassa tunnistetiedot, syntymäajan, yhteystiedot, epäillyn tai tuomitun rikoksen kuvauksen sekä pankkiyhteydet, viestinnän välineet ja yhteydet, ajoneuvotiedot ja erilaiset hallinnassa olevat varat.

Arvio sääntelyn tarpeellisuudesta ja oikeasuhteisuudesta

Delegoitujen säännösten kohteena on henkilötietojen laajuuden täsmentäminen niin henkilöllisesti kuin tietosisällöllisesti. Henkilötietojen käsittelyn elinkaaren muista vaiheista ja rekisteröityjen tiedollisista oikeuksista säädetään kyseisessä EPPO-asetuksen 47 – 89 artikloissa. Lisäksi tiedonsaannista ja kyseisestä asianhallintajärjestelmästä on säädetty 43 – 46 artikloissa.

Tässä yhteydessä on arvioitava yleisten tietosuojaperiaatteiden osalta ”tietojen minimoinnin” -periaatetta, joka on ilmaistu EPPO-asetuksen 47 artikla 1 kohdan c) alakohdassa eli tietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia eivätkä ne saa olla liian laajoja niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään.

Ensin on arvioitava sitä, onko käsittelyn laajuus kyetty asianmukaisesti määrittelemään tarkoitusten näkökulmasta. Tämä arviointi edellyttää käsitystä EPPO:n asetuksen mukaisista tehtävistä ja toimivallasta. Asetuksen 28 artiklan mukaan syyttäjä voi toteuttaa joko itse tutkintatoimenpiteitä tai antaa niitä tehtäväksi oman jäsenvaltionsa toimivaltaiselle viranomaiselle. Kansallisella ns. Eurooppa syyttäjällä on myös toimivaltuuksia esimerkiksi määrätä pakkokeinojen käytöstä (30 artikla), jotka kansallisesti kuuluisivat tavallisesti esitutkintaviranomaisen (poliisin) tutkinnanjohtajan toimivaltaan. Näin ollen arvioitaessa käsiteltävien henkilötietojen laajuutta ei vertailukohtana voitane pitää kansallista esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän toimivallanjakoa vaan EPPO:lla näyttäisi olevan tehtäviä ja toimivaltuuksia, jotka kansallisen lainsäädännön puitteissa näyttäisi kuuluvan pikemminkin poliisille esitutkintaviranomaisena kuin syyttäjälle.

Tämä johtopäätös EPPO:n toimivallasta ja tehtävistä tukee sitä, että käsiteltävien henkilötietojen laajuus määräytyy - ei vain sen mukaan mitä syyteharkinnassa tarvitaan – vaan myös mitä näiden rikosten tehokas esitutkinta edellyttää.

Näin ollen EPPO:n tutkintavaltuudet ja -tehtävät puoltavat sitä, että henkilötietoja on tarpeen käsitellä käsittelyn tarkoitusten saavuttamiseksi myös epäillyistä ja niistä ilmoittaneista henkilöistä eikä vain syytetyistä tai tuomituista. Tämä perusteella luonnoksessa on määritelty käsittelyn henkilöllinen laajuus asianmukaisesti.

Oikeasuhteisuuden arvio liittyy siihen johtaako luonnoksen mukainen käsittely tarkoituksen näkökulmasta liian laajaan henkilötietojen käsittelyyn. Kun tätä joudutaan tässä yhteydessä arvioimaan etukäteen ja yleisesti, on arvioitava lähinnä sitä, minkälaisia takeita tai rajoituksia ehdotetuista delegoiduista säännöksistä voidaan johtaa.

Luonnos näyttää mallikelpoiselta säädöstekniseltä ratkaisulta siihen, miten sääntely voisi olla näiltä osin täsmällisempää ja yksityiskohtaisempaa. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että eri rekisteröityjen roolit tunnistetaan (liitteen A kohta) ja yksilöidään tarvittavat tiedot roolikohtaisesti perustellusti eriäviin tietotyyppiluetteloihin (liitteen B, C ja D kohdat). Roolien tunnistaminen on tärkeä siitä syystä, että henkilötietojen suojalle asetettavat vaatimukset ja odotukset ovat roolikohtaisesti erilaisia (esim. epäilty ja ilmoittaja). Toisaalta tämä rikosroolisidonnainen sääntely johtaa myös siihen, että yksittäinen tietotyyppi ei sellaisenaan oikeuta käsittelemään (kuten yhteydet järjestäytyneeseen rikollisuuteen) kenen tahansa tietoja vaan ainoastaan epäillyn tai syytetyn tietoja silloin, kun on kyse EPPO:n toimivaltaan kuuluvasta rikosepäilystä. Epäiltyjen ja syytettyjen osalta pankkiyhteystiedot, viestinnän tiedot, ajoneuvotiedot sekä erilaisten omistuksessa tai hallussa olevien voidaan pitää yleisesti ottaen tarpeellisina, kun tutkitaan EU:n taloudellisiin etuihin kohdistuvia petosrikoksia ja niihin välittömästi liittyviä rikoksia.

Yhteenveto

Tämä perusteella katson, että luonnoksessa delegoiduista säännöksistä on kyetty asianmukaisesti määrittelemään tarpeelliset henkilötiedot EPPO:n tehtävien ja toimivallan mukaan ja säännökset antavat riittävät takeet tai rajoitukset, jotta käsittely olisi yleisesti ottaen myös oikeasuhteista.